

<https://doi.org/10.5817/OS2021-4-10>

Cenná monografie o české a srbské frazeologii

OPERA SLAVICA [XXXI / 2021 / 4]

[recenze]

POPOVIČOVÁ, S.: *Česká a srbská frazeologie. Na cestě ke dvojjazyčnému frazeologickému slovníku*. Praha: Univerzita Karlova 2020, 206 s. ISBN 978-80-246-4608-4, 978-80-246-4670-1 (pdf).

Předmětem výzkumu posuzované monografie Snežany Popovičové, docentky Katedry slavistiky Filologické fakulty Bělehradské univerzity, jsou české a srbské frazeologické teorie a frazémy v obou jazycích. Autorka si kladla za cíl porovnat definice a vlastnosti základní jednotky frazeologie, dále analyzovat frazeografickou praxi a v neposlední řadě navrhnout samotný slovník frazémů.

Monografie se skládá z předmluvy a ze sedmi kapitol, v nichž autorka zpracovává tematiku frazeologie a frazeografie způsobem, který nepochybně svědčí o autorčině hluboké znalosti této problematiky.

V první kapitole *Frazeologická prolegomena*¹ autorka zasvěcuje čtenáře do problematiky frazeologie. Definuje oblast této disciplíny a představuje její rozvoj v české a srbské jazykovědě a její spojení s jinými disciplínami.

Druhá kapitola *Frazém a idiom v české a srbské lingvistice*² je věnována frazeologické terminologii jako důležité komponentě konfrontačního výzkumu. Na základě rozboru používané terminologie v pracích srbských, českých, chorvatských a slovenských lingvistů, autorka usuzuje, že by termín frazém a idiom, používaný v české lingvistice, obohatil a zpřesnil srbskou terminologii a vedl k jednoznačnosti při terminologickém vymezení z formálního a sémantického hlediska. Dále se autorka zabývá samotnými termíny a terminologií jako normativní disciplíny, a v závěru kapitoly také zkoumá kritéria pro kategorizaci frazémů.

Ve třetí kapitole *Kombinatorika ve frazeologii*³ pojednává S. Popovičová o kombinatorických schopnostech frazeologie a o formální klasifikaci frazémů. Zabývá se podrobně kombinatorikou na úrovni morfému, lexému a kolokací a věnuje pozornost lexikálním frazémům v češtině a srbštině. Příklady dělí podle způsobu tvoření na deriváty a kompozity, a dále podle ekvivalence do tří skupin, a to na ty, které mají idiomatICKÉ ekvivalenty v českém, resp. srbském jazyce, dále na ty, které jsou bez idiomatICKÉHO ekvivalentu v češtině, a pak na takové, které nemají idiomatICKÝ ekvivalent v srbštině.

1 POPOVIČOVÁ, S.: *Česká a srbská frazeologie. Na cestě ke dvojjazyčnému frazeologickému slovníku*. Praha: Univerzita Karlova 2020, s. 7–10.

2 Tamtéž, s. 11–28.

3 Tamtéž, s. 29–79.

Z celkového počtu 347 lexikálních frazémů činí téměř polovinu ekvivalentní dvojice. Autorka pozoruje vysokou slovnědruhovou a slovotvornou shodu a na základě toho konstatuje kompletní idiomatičnost: sémantickou, formální a derivologickou.

V této rozsáhlé kapitole je zahrnuta také analýza ustálených kolokací a kolokačních frazémů v češtině a srbsčině. Na základě rozboru binárních kombinací v obou jazycích zjišťuje, že čeština má poněkud vyšší kombinatorickou schopnost tvoření synsémantik, ale že nejde o významný rozdíl, zatímco kolokace smíšené ukazují více rozdílů mezi dvěma jazyky – větší kombinatorické schopnosti u verb a partikulí jsou v češtině, srbsčina naopak má o něco početnější kombinace s numeráliemi. Dále autorka představuje postoje k propozičním frazémům nejen srbských a českých lingvistů, ale i charvátských, ruských, anglických a slovenských představitelů frazeologické disciplíny a pojednává o expresivitě, emocionalitě a o funkci frazémů. Stranou nezůstaly ani tautologické výrazy, jejichž ustálenost a uzuálnost zdůrazňuje autorka na základě příkladů ze čtyř slovanských jazyků.

Čtvrtá kapitola *Frazeografie*⁴ se týká oblasti aplikované frazeologie. S. Popovićová v ní důkladně rozebírá srbské a české tištěné i elektronické zdroje, uspořádání hesla ve frazeologických slovnících, a také zdůvodňuje náměty vedoucí k vytvoření překladového frazeologického slovníku.

Po páté kapitole *Závěrem aneb Hledání společného jazyka*⁵, ve které S. Popovićová sumarizuje poznatky, k nimž došla na základě kontrastivní analýzy české a srbské frazeologie a frazeografie, následuje kapitola *Česko-srbský frazeologický somatický slovník*⁶, jež shrnuje jak autorčino dosavadní lexikografické bádání, tak její postoje zastávané v této monografii.

Slovník představuje somatické frazémy současného českého jazyka a jejich ekvivalenty v srbsčině. Obsahuje 1 641 heslovou stať, nicméně celkový počet frazémů činí, díky tomu, že autorka do něj zařadila také česká synonyma a antonyma, přes 4 000. Materiál je excerpován ze slovníků uvedených v sedmé kapitole *Použitá literatura, prameny a zdroje*⁷, a to ze všech dostupných výkladových frazeologických slovníků českého, srbského a charvátského jazyka, dále z překladových česko-srbských a srbsko(srbocharvátsko)-českých slovníků, a z překladových frazeologických slovníků jiných slovanských jazyků. Nechybí ani prameny jako jsou Český národní korpus a Korpus současného srbského jazyka, odborná literatura a konečně i vlastní výzkum, který autorka provedla mezi českými a srbskými mluvčími. Do slovníku zařadila jak kolokační, tak propoziční frazémy, a po jejich formální stránce jde o přirovnání,

4 Tamtéž, s. 80–112.

5 Tamtéž, s. 113–115.

6 Tamtéž, s. 116–200.

7 Tamtéž, s. 201–206.

neslovesné výrazy, jakož i o výrazy slovesné a větné. Heslová stať obsahuje frazém v češtině, stylovou charakteristiku, údaj o transformaci, výklad významu v srbském jazyce, srbský ekvivalent, údaje o úzu nebo původu frazému, exemplifikaci a synonyma a antonyma v češtině.

Monografie Snežany Popovićové je zatím nejpodrobnějším kontrastivním porovná-
ním moderní české a srbské frazeologie v srbském prostředí. Jako taková, představuje
cenný přínos k česko-srbské frazeologii a frazeografii vytvořením a představením
teoretických východisek ke zpracování frazeologického slovníku a detailním rozbo-
rem podloženým četnými příklady frazeologických jednotek a jejich ekvivalentů. Její
nesporný význam spočívá v autorčině česko-srbském slovníku somatismů, vzhledem
k tomu, že podobný dosud nebyl vytvořen, jež je však i úvodem do překladového
česko-srbského frazeologického slovníku, který autorka již připravuje. Je také
nepostradatelnou literaturou ve výuce srbštiny a češtiny v Srbsku a České republice,
užitečnou pomůckou v překladatelské praxi, a také zajímavou četbou pro všechny
zájemce o frazeologii a frazeografii.

Katarina Mitrićević-Štepanek

Literatura:

POPOVIĆOVÁ, S.: *Česká a srbská frazeologie. Na cestě ke dvojjazyčnému frazeolo-
gickému slovníku*. Praha: Univerzita Karlova 2020, 206 s. ISBN 978-80-246-4608-4,
978-80-246-4670-1 (pdf).

Toto dílo lze užívat v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle použity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.